

κι του προεστού ή άλλου μέλους αναφέρεται αρκετές φορές στα πρωτόκολλα της Κ ως τόπος όπου διεξαγόταν η γενική συνέλευση των μελών της². Από την παρούσα εγγραφή τεκμηριώνεται ότι το κονάκι του προεστού χρησιμοποιούνταν και ως τόπος συνεδριάσεως του Κριτηρίου.

στ. 3-5 Άσκηση αγωγής και κλήση του εναγομένου («έκραξεν»), μάλλον από τον Καπετάνο³.

στ. 6-7 Αναβολή της συζητήσεως με σχετική δήλωση του εναγομένου στον Καπετάνο, ο οποίος ήταν επιφορτισμένος με την κλήση των διαδίκων και μαρτύρων, όταν αυτοί δεν παρουσιάζονταν μαζί με τον ενάγοντα στο Κριτήριο κατά την έναρξη της δίκης⁴.

1. Οι κατοικίες όπως και τα μαγαζιά των εμπόρων της Κ δεν ήταν ιδιόκτητα αλλά νοικιασμένα, διότι ο Δήμος των Σαξόνων του Σιμπίου δεν επέτρεπε την κτήση κυριότητας ακινήτων σε μη Σάξονες εντός των τειχών της αυτόνομης πόλης τους, ΕΚΣ, σσ. 203· VI. Hanga (επιμ.), *Istoria dreptului românesc*, τ. I, σσ. 494-495 και σημ. 54. Το ίδιο ίσχυσε και επί αυστριακής κυριαρχίας, ΕΚΣ, σ. 58 και σημ. 163· βλ. και στον κ. BAR, mss. lat. 9, φφ 31r-47v, υπόμνημα (1747) της Κ προς την αυτοκράτειρα Μαρία-Θηρεσία για την ανανέωση του Προνομίου του 1701, και κατ. Μέρος Δ΄, εγγρ. 231 (1776).
2. Βλ. π.χ. Θ. 23(1680) προοίμιο, και Θ. 27(1691-92) προοίμιο (ό.π., σσ. 291 και 303).
3. Βλ. ενδεικτικά, κατ. Μέρος Γ΄, π.χ. εγγρ. 30, 32 στ. 19 και το εκεί σχόλιο.
4. ΕΚΣ, σσ. 133-134. Βλ. και προηγούμενη σημ.

17α

1691/I/3

χ. Πάλκου Θεοδώρου

1153/φ 45v-46r

σχ. 8, 17

Πρακτικό δίκης. Ενστάσεις. Πληρεξουσιότητα. Κληρονομικό δικαίωμα της επιβίου συζύγου. Συντροφία. Συμψηφισμός. Μέσα αποδείξεως: «Εμπορικά βιβλία» (τεφτέρια), ομολογία. Οριστική απόφαση.

⁸/ Λ1691 γοιναρίου 3 μιτά ωχτό οιμερές οι<ρ>θέλνι κλα⁹/τε<μ>πρόστέν οιμοι¹⁰νι τω¹¹νι κροϊτάδω¹¹νι κέ λέγοι ω Πατέρ ¹⁰/ Γ<ι>άνος ώμπρός το κροϊτοιροίω<.> ρότοισέτε τω Ζοτω δη¹¹α¹¹/τοί δει¹¹νι δηνοί το μήρτοικώ τοίς δεγάτερός μου απ¹²ου<.> <α>πο¹²/μινε απώ τω¹¹νι αντρά τοίς το Γ<ι>άνοι Κο<ν>τοί<.> απόκρο¹³/δεκε¹³νι ω Ζοτώς κε λέγοί του Πατερ Γ<ι>ανως<.> σοι εβαλο¹⁴νι ¹⁴/ οι δοίγατερα σου <ε>ποιτροπω¹⁴νι<.> κε λέγοι ω Πατερ

τον άντρα της Γιάννη Κόντη;» ^{24/} λέγει ο Ζώτος «σου τα έδωσα όλα και έχω και απόγραμ-^{25/}μα από λόγου σου». λέγει ο Πάτερ Γιάνος «δεν αρνούμαι τα ^{26/} όσα έλαβα από λόγου σου, πράμα και ασημικό, ^{27/} μοναχά το χρέος οπού έδωσες στο μοιράδι του Γιάννη, ^{28/} από όση σούμα γράφεται στα τεφτέργια σου δεν μου έ-^{29/}δωσες τίποτας, μήτε από της Βενετιάς το μοιράδι ^{30/} οπού έγγραψες στα τεφτέργια σου δεν μου έδωκες τίποτας». ^{31/} λέγει ο Ζώτος του Πάτερ Γιάνος «πλεότερο χρέος επή-^{32/}ρες η αφεντιά σου και τα κατάστιχά μου εκάηκαν ^{33/} στο Κικουλλιβάρι». «από το χρέος;» λέγει ο Πάτερ Γιάνος ^{34/} «ποίο χρέος επήρα εγώ;» λέγει ο Ζώτος του Πάτερ Γιάνος ^{35/} «το χρέος οπού μας ήθελεν ο Τέλεκι Μιχάλ ^{36/} F 1.866, μ' έπιασεν ο Τέλεκης σε δικό σου χρέος ^{37/} οπού του χρεωστούσες», και έβγαλεν και μία ομολογία ^{38/} δια F 225 και λέγει του Πάτερ Γιάνος «και αυτά // τα επήρες». και ο Πάτερ Γιάνος δεν τ'αρνήθηκεν ^{2/} «τα έλαβα» είπε. λέγει ο Πάτερ Γιάνος «τα όσα έλαβα ^{3/} δεν τα αρνούμαι, δώσε μου και τα επίλοιπα». λέγει ο ^{4/} Ζώτος «δεν έβγαλα παράνω από χιλιάδες 9». ^{5/} του λέγουν οι κριτάδες του Ζώτου «εκείνον τον καιρό αν τα έδω-^{6/}σες το πράμα και ασημικό και άλλα, δια τί δεν έδι-^{7/}νες και το μέρος του χρέους όσο γράφουν τα κατάστιχά σου;» ^{8/} και ας είχαν την έννια τους, καθώς ημπορούσαν ^{9/} ας ν<α> εκάμναν.]

Η εγγραφή αυτή είναι εξαιρετικά σημαντική γιατί είναι η μόνη που διασώζει την προφορική διαδικασία της δίκης, ως διάλογο, με την εναλλαγή ευθέος και πλαγίου λόγου. Όπως και η προηγούμενή της, καταχωρίσθηκε από τον Προεστό μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας, όπως επιβεβαιώνεται από το συμπερασματικό σχόλιό του (φ 46r στ. 8-9).

Η εγγραφή είναι η μόνη σε αυτόν τον κώδικα που έχει τόση έκταση (συνολικά 47 στίχους). Η δυσχέρεια του αγράμματος συντάκτη στον γραπτό λόγο, αφ' ενός, και η οικονομία χαρτιού, αφ' ετέρου, είναι οι λόγοι για την ελλειπτική διατύπωση των εγγραφών του κώδικα. Η εξαίρεση σε αυτή την εγγραφή οφείλεται ίσως στο γεγονός ότι οι διάδικοι ήταν επιφανή μέλη της Κ: Ο ενάγων Πάτερ Γιάνος είχε ήδη, για πολλά χρόνια, την εκληπτορία των εσόδων από τις αλυκές της Τρανσυλβανίας¹ και χρησιμοποιούσε τον ουγγρικό τύπο του ονόματός του². Ο «Ζώτος Ιωάννου ήτοι Γιαντζή», από τα σημαίνοντα μέλη της Κ, εξελέγη απ' ευθείας πάρεδρος του Κριτηρίου το 1694³, χωρίς να καταλάβει προηγουμένως το αξίωμα του *χαρατζάρη* ή του *καπετάνου*.

στ. 8-12 Συζήτηση στο ακροατήριο μετά την αναβολή. Ο ενάγων Γιάννης Πάτερ ζητεί για λογαριασμό της θυγατέρας του Θοδώρας την καταβολή του υπολοίπου από το ήδη εκκαθαρισμένο εταιρικό μερίδιο του αποβιώσαντος συζύγου της Γιάννη Κόντη⁴.

στ. 12-15 Ένσταση του εναγομένου για την πληρεξουσιότητα⁵ του ενάγοντος, που έπρεπε να είναι ρητή, μολονότι πρόκειται για την εκπροσώπηση της θυγατέρας του.

στ. 15-20 Ο ενάγων επιδεικνύει στο Κριτήριο τους λογαριασμούς («τεφτέργια») που έδωσε στη θυγατέρα του ο εναγόμενος για το μερίδιο («μερτικό») που της αναλογούσε ως κληρονομιά από τη συντροφική μερίδα του συζύγου της («μιράδι»)⁶. Ο εναγόμενος αναγνωρίζει τη γνησιότητά τους.

στ. 20-25 Ένσταση του εναγομένου για την ολοσχερή εξόφληση του μεριδίου της χήρας στον πατέρα της, από τον οποίο έχει εξοφλητική απόδειξη («απόγραμμα»).

στ. 25-30 Ο ενάγων ομολογεί τη μερική εξόφληση του μεριδίου της θυγατέρας του από τον εναγόμενο, μόνον σε ό,τι αφορά το εμπόρευμα και τα ασημικά που αναλογούσαν στην εταιρική μερίδα του αποβιώσαντος συζύγου της. Ισχυρίζεται ότι ο εναγόμενος δεν της κατέβαλε το μερίδιο που της αναλογούσε από τις οφειλές που εισέπραξε για λογαριασμό της συντροφίας από τρίτους οφειλέτες, ούτε από το εμπόρευμα που έφερε η συντροφία από τη Βενετία.

στ. 31-33 Ο εναγόμενος ισχυρίζεται ότι από τις απαιτήσεις της συντροφίας που εισέπραξε από τρίτους κατέβαλε στον ενάγοντα περισσότερα από όσα δικαιούνταν η κόρη του, αλλά δεν μπορεί να αποδείξει τον ισχυρισμό του διότι τα εμπορικά του βιβλία («κατάστιχα») καταστράφηκαν στη μεγάλη πυρκαγιά του Küküllösvar («Κικουλιβάρι»)⁷.

στ. 33-38 Συμψηφισμός από τον εναγόμενο προσωπικής οφειλής του ενάγοντος προς τρίτο με απαίτηση του τελευταίου από τη συντροφία του εναγομένου με τον αποβιώσαντα Γιάννη Κόντη, χωρίς προηγούμενη συναίνεση του ενάγοντος ή της θυγατέρας του.

στ. 1-3[φ 46r] Αναγνώριση του συμψηφισμού από τον ενάγοντα και απαίτηση του υπολοίπου από το χρέος που εισέπραξε ο εναγόμενος.

στ. 3-4 Αναπόδεικτος ισχυρισμός του εναγομένου για το συνολικό ποσό που εισέπραξε από τις απαιτήσεις της συντροφίας του με τον κληρονομούμενο Γιάννη Κόντη.

στ. 5-9 Απόφαση του Κριτηρίου: Τα έγγραφα (τεφτέργια) της αρχικής εκκαθαρίσεως της συντροφίας κατά ομάδες πραγμάτων (εμπόρευμα, ασημικά, απαιτήσεις), τα οποία παρέδωσε ο εναγόμενος στον ενάγοντα για το μερίδιο της θυγατέρας του, ισχύουν ως μόνη έγκυρη απόδειξη της οφειλής του. Ο ισχυρισμός του εναγομένου, ότι από τις απαιτήσεις («χρέος») εισέπραξε λιγότερα από αυτά που αναγράφονταν στην εκκαθάριση της συντροφίας, δεν λαμβάνεται υπόψη διότι είναι υπερήμερος και δεν προσκομίζει τα εμπορικά του βιβλία (η τελευταία φράση της αποφάσεως, φ 46r στ. 8-9, θυμίζει τη ρωμαϊκή αρχή *ius vigilantibus scriptum est*). Το Κριτήριο, στην ουσία, δεν αμφιβάλλει για την αλήθεια των ισχυρισμών του εναγομένου. Δεν μπορεί όμως να μην ικανοποιήσει το αίτημα του ενάγοντος, διότι αποδεικνύει με έγγραφα την απαίτησή του, ενώ ο εναγόμενος στερείται αποδείξεων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η χήρα λαμβάνει το μερίδιο που της αναλογεί από κάθε ομάδα πραγμάτων χωριστά.

1. Βλ. ΕΚΣ, σ. 39.
2. BAR, mss. gr. 976, φ 18v («Γιάννης Πάτερ ό και Πάτερ Γιάννος όνομαζόμενος») και φ 31r, όπου αναφορά στην εκλογή του ως Προεστού της Κ, το 1672 («έκλήθη Προεστώς ό κύρ Καλογιάννης Πάτερ, ό και Πάτερ Γιάνος καλούμενος»).
3. BAR, mss. gr. 976, φ 33r.
4. BAR, ό.π., φ 19r («Γιάννης Κόντη, Τέλεκι Γιαντζής τούπίκλην») και φ 31v («έκλήθη Καπετάνος τών Παλικαρίων ό κύρ Ιωάννης Κόντη, ό και άπλως Τέλεκι Γιαντζής έπωνομαζόμενος»).
5. Βλ. ΕΚΣ, σσ. 152, 184-185.
6. Για το αυτοτελές κληρονομικό δικαίωμα της χήρας βλ. ό.π., σσ. 210-211. Δεν μαρτυρείται η ύπαρξη τέκνων ή γονέων του αποδιώσαντος συζύγου, γι' αυτό η χήρα κληρονομεί ολόκληρο το εταιρικό του μερίδιο.
7. Πόλη της Τρανσυλβανίας που αναφέρεται συχνά στους κώδικες. Φαίνεται ότι ήταν κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου, που δεν ελεγχόταν από την universitas των Σαξόνων αλλά από τον ηγεμόνα και τους ούγγρους ευγενείς. Η πυρκαγιά υπήρξε για την εποχή μεγάλο γεγονός. Σε αυτήν είχε καταστραφεί και το Προνομιακό Δίπλωμα που είχε χορηγήσει ο ηγεμόνας Γ. Ράκοτσι Α' ειδικά στην Κομπανία του Σιμπίου, το 1639 (βλ. ό.π., σ. 79 και σημ. 11).

18

1690/I/1

χ. Πάλκου Θεοδώρου

1153/φ 48v

σχ. 19, 20

Πρακτικό. Λογοδοσία προεστού για τις δωρεές μελών της Κομπανίας υπέρ του Παναγίου Τάφου, του ναού της Κ, κλπ.

[[// § Λ1690 γοιναροιου προτοί υδω γραφω οιγώ ω Πάλκωι Θεώδωρου ²/ περοί δηα του κωτοί του αγοιου ταφου τοι εμάσά απω τους ³/ 1689 γοιναροίου πρώτοι εως σπιά σοιμέρα 1690 απροιλοίου 30 ⁴/ κε οίνοι στοί λα<ν>τά τωλνι πράμάτοιφτάδωλνι απω οινε σπια χέροίαμου ⁵/φ<λ>όργ<ι>α {ω}λου<γ>κρικα {4}<2>2 υγο<υ>λνι οικωσοιδηω κε μπαν<ι>α {ω}λου<γ>κρικα ⁶/ σοισπιακοια φ 49 αςλλαν<ι>α 1 <.> οινοί κε στώ κοίρ Σπιάλδοι Μίχου ⁷/ απώ εμάσοι δηά τω κωτοί φ 84 οινοί σοι λόγου του<.> ⁸/ επέθανέ ενάς πράμάτοιφτοίς από τά Τρικαλα ⁹/ κέ αφοίσε στωλνι αγωιω τάφω αςλλάν<ι>α 20 κε στώ <Μ>πουλνικάρ<τ>οι ¹⁰/ στοίν οικλοίσοια¹ αςλλάν<ι>α 20 κέ στω μάναστοίροί στω Σοιποιαροί ¹¹/ αςλλαν<ι>α 5 υγο<υ>λνι πέ<ν>τε<.> αφτα οινε σοί λογου μου]].

